การทำปรอทจากอุตสาหกรรมกาชธรรมชาดิให้บริสุทธิ์ และผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมในห้องปฏิบัติการ

นางสาว นั้นหนิตย์ วานิชาชีวะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สหสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สภาวะแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2540
ISBN 974-637-259-9
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 3 S.A. 2546

PURIFICATION METHOD FOR MERCURY FROM NATURAL GAS INDUSTRY AND ENVIRONMENTAL IMPACT ON LABORATORY SITE

MISS NANTANIT WANICHACHEVA

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Science

Inter-Department of Environmental Science

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1997

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การทำปรอทจากอุตสาหกรรมกาซธรรมชาติให้บริสุทธิ์ และผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมในห้องปฏิบัติการ นางสาว นันทนิตย์ วานิชาชีวะ โดย วิทยาศาสตร์สภาวะแวดล้อม สหสาขาวิชา ผู้ชวยศาสตราจารย์ ดร. อมร เพชรสม อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ ทันตแพทย์หญิง ชัชรี สุชาติล้ำพงศ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ การศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย (ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ศุภวัฒน์ ชุติวงศ์) คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พืธร อีญปต์ ประธานกรรมการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กำธร ธีรคุปต์)อาจารย์ที่ปรึกษา (ผู้ชวยศาสตราจารย์ ดร.อมร เพชรสม) (รรงศาสตราจารย์ ทันตแพทย์หญิง ซัชรี สุชาติล้ำพงศ์)

(รองศาสตราจารย์ ดร.โสภณ เริงสำราญ)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ ปิยะธีรธิติวรกุล)

พิมพ์ตันฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสีเขียวนี้เพียงแผ่นเดียว

นันทนิตย์ วานิชาชีวะ : การทำปรอทจากอุตสาหกรรมกาชธรรมชาติให้บริสุทธิ์ และ ผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมในห้อง ปฏิบัติการ (PURIFICATION METHOD FOR MERCURY FROM NATURAL GAS INDUSTRY AND ENVIRONMENTAL IMPACT ON LABORATORY SITE) อ. ที่ปรึกษา : ผศ. ดร. อมร เพชรสม, อ. ที่ปรึกษารวม : รศ. ทพญ. ซัชรี สุชาติล้ำพงศ์, 95 หน้า, ISBN 974-637-259-9

อุตสาหกรรมกาชธรรมชาติในอ่าวไทยได้ก่อให้เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อมซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้นั่นคือ เกิดสารปรอทซึ่งเป็น ผลพลอยได้จากกระบวนการกลั่นแยกกาชธรรมชาติ ปรอทเหล่านี้มีสารปนเปื้อนลักษณะเป็นคราบสีดำ โลหะหนักในรูปของอะมัลกัม และ เศษตะกอนต่าง ๆ จึงไม่สามารถนำปรอทมาใช้ประโยชน์ได้ นอกจากนี้ความเป็นพิษของปรอททำให้ไม่สามารถทั้งไว้ในสิ่งแวดล้อมได้ การ วิจัยนี้จึงได้ทดลองทำความสะอาดปรอทขั้นต้นโดยล้างด้วยสารลดแรงตึงผิวเพื่อขจัดคราบสีดำออกบางส่วน และทดลองหาวิธีการทำปรอท ให้บริสุทธิ์เปรียบเทียบกัน 2 วิธีการ คือ การล้างด้วยกรดไนตริกเจือจางและการกลั่นปรอทในสุญญากาศ วิธีการล้างด้วยกรดไนตริกจะแปร เปลี่ยนความเข้มขั้นของกรดระหว่าง 1, 2, 3, 4, 5, 6 % น้ำหนัก/ปริมาตร และวิธีการกลั่นปรอทในสุญญากาศ 1-3 ครั้ง ที่อุณหภูมิ 192 °ช และความดัน 10 มิลลิบาร์ โดยทั้ง 2 วิธีนี้จะใช้เครื่องมือที่ประดิษฐ์ขึ้นเองและพัฒนามาแล้วหลายชั้นตอน จากผลการวิเคราะห์พบว่า สามารถทำให้ปรอทบริสุทธิ์ขึ้นได้จากปรอทตั้งต้นจากโรงแยกกาชที่มีความบริสุทธิ์ 99.99878-99.99881% เป็น 99.99926 - 99.99929%เมื่อ ใช้วิธีการล้างด้วยกรดในตริกเจือจาง 6% น้ำหนัก/ปริมาตร ส่วนวิธีการกลั่นปรอทในสภาวะสุญญากาศ 3 ครั้ง จะทำให้ปรอทบริสุทธิ์ได้ 99.99976 - 99.99978% ซึ่งทั้ง 2 วิธีการนั้นทำให้ปรอทบริสุทธิ์ได้มากกวาปรอทมาตรฐานทางทันตกรรมจากต่างประเทศที่นำเข้ามาซึ่ง บริสุทธิ์ 99.99888 - 99.99901% ดังนั้นปรอทที่ทำได้นี้จึงสามารถใช้ทางทันตกรรมได้

เนื่องจากปรอทเป็นสารพิษที่สามารถระเหยกลายเป็นไอปรอทได้ที่อุณหภูมิห้อง จึงได้ทำการวิจัยติดตามปริมาณปรอทใน อากาศในสถานที่ปฏิบัติงาน และติดตามปริมาณปรอทสะสมในบุคคลที่อยู่ในบริเวณสถานที่ปฏิบัติงาน ตั้งแต่เดือนกันยายน 2539 เดือน มิถุนายน 2540 พบวาปรอทที่พบในอากาศภายในห้องปฏิบัติงานบางห้องมีไอปรอทสูงขึ้น ส่วนปรอทในปัสสาวะพบวามีบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับการทำปรอทให้บริสุทธิได้รับปรอทสูงเกินจากปกติในบางเดือนแต่ก็สามารถควบคุมให้อยู่ในสภาวะปกติได้หลังจากติดตั้งระบบ กำจัดไอพิษและมาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัยได้รับการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นวาการวิจัยนี้สามารถควบคุม ผลกระทบของปรอทตอสิ่งแวดล้อมในห้องปฏิบัติการได้

ภาควิชา	สหสาขา
	วิทยาศาสตร์สภาวะแวดล้อม
ปีการศึกษา	2540

ลายมือชื่อนิสิต	ฝนทหิกป	วานึชา	ħ.	
ลายมือชื่ออาจารย์ที่	ปรึกษา 🚙	m	302	- 0
ลายมือชื่ออาจารย์ท์	าปรึกษาร่วม	883	Supi	Wal.

C826809 ENVIRONMTENTAL SCIENCE

KEY WORD: MERCURY/ NATURAL GAS/ PURIFICATION/ ENVIRONMENT IMPACT

and the state of t

NANTANIT WANICHACHEVA: PURIFICATION METHOD FOR MERCURY FROM NATURAL GAS INDUSTRY AND ENVIRONMENTAL IMPACT ON LABORATORY SITE. THESIS ADVISOR: ASST. PROF. AMORN PETSOM, Ph.D. THESIS COADVISOR: ASSOC. PROF. CHATCHAREE SUCHATLAMPONG. 95 pp. ISBN 974-637-259-9

Mercury, a by-product from natural gas refining process from the gulf of Thailand was found to contain some impurties such as black scum, heavy metals in the form of amalgum and many undissolve solids which is not suitable for any applications. Public awareness of its toxicity raises environmental concern about its storage and its disposal. Therefore the objective of this study was to purify this mercury for dental applications. Black scum and contaminated hydrocarbons were cleaned by washing with surfactant. Then, the mercury was further purified by either washing with dilute solution of nitric acid circ triple vacuum distillation. The first method was performed by washing mercury with dilute nitric acid with varying concentration between 1, 2, 3, 4, 5, 6 % W/V. The second method was done by distilling mercury 1 - 3 times under vacuum at 192° C and 10 millibar pressure. The purity of mercury was monitored by determining trace metals such as Fe, Ni, Pb, Mn, Cu, Co, Cd with atomic absorption spectrophotometer. It was found that the purity of mercury was increased from 99.99878 - 99.99881 % (W/W) in original product to 99.99926 - 99.99929 % (W/W) by washing with 6% (W/V) nitric acid. Triple distillation gave mercury with the purity upto 99.99976 - 99.99979 % (W/W). The mercury optained from both treatments was found to be suitable for dental applications inwhich the purity of imported mercury for such usage was at 99.99898 - 99.99901 % (W/W).

The fact that mercury vaporizes at room temperature and its vapor is toxic, therefore this study needed to monitor the amount of mercury in working area and the accumulation in exposed staffs during September 1996 to June 1997. It was found that mercury vapor rose in some laboratory involving the handling of mercury. Excessive mercury content in urine from exposed person was detected in certain months. Fortunately, this problem was solved when all the safety regulation was implimented and safety system was in operation. This research indicated that mercury purification in laboratory could be done without any impact on environment and personnels involved.

ภาควิชา	INTERDEPARTMENT
สาขาวิชา	ENVIRONMENTAL SCIENCE
ป็การตึกมา	1997

ลายมือชื่อนิสิต	สมทพิตป์	วานิชาชีว-	
ลายมือชื่ออาจารย์	ที่ปรึกษา	pus mosa	
ลายมือชื่ออาจารย์	ที่ปรึกษาร่วม	889 pm	bul

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลือ และ สนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อมร เพชรสม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งดูแล และ เป็นกำลังใจในยามที่มีปัญหา ตลอดจนให้คำปรึกษา และให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ อย่างมากมายในทุก ๆ ด้าน และขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ทันตแพทย์หญิง ชัชรี สุชาติล้ำพงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ตอวิทยานิพนธ์ ตลอดจนตรวจและแก้ไขรายละเอียดต่างๆ ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จสมบูรณ์ได้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กำธร ธีรคุปต์ ประธานกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์ที่ ให้กำลังใจเสมอมา รองศาสตราจารย์ ดร โสภณ เริงสำราญ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ บิ ยะธีรธิติวรกุล ที่กรุณาสละเวลาเพื่อเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำการวิเคราะห์ข้อมูล และแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณสหสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สภาวะแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) และศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ (MTEC) ที่ได้สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยส่วนหนึ่งในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ หน่วยวิจัย คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ให้ความอนุเคราะห์ และ ความสะดวกในการใช้ห้องปฏิบัติการวิจัย สำหรับทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ ภาควิชารังสีประยุกต์และไอโชโทป คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ให**้**ความอนุเคราะห์ในการใช้เครื่องเอกซ์เรย์ฟลูออเรซ์สเปคโทรมิเตอร์

ขอขอบพระคุณ ศูนย์ศึกษาวิจัยและพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม เทคโนธานี ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการ ใช้เครื่องย่อยสารด้วยรังสีไมโครเวฟ

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดา มารดาที่เคารพ และเพื่อนๆชาวสหสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สภาวะ แวดล้อม ที่รักยิ่งที่ช่วยเหลือและให้กำลังใจเสมอมาจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาครั้งนี้

สารบัญ

			หน้า
าเหลัดเ	່ ເລກາ	ษาไทย	•
		ษาอังกฤษ	
		ระกาศ	
		N	
		N	_
	_		= -
งเยย บทที่			all
	1	บทนำ	1
	2	การตรวจสอบเอกสาร	4
		2.1 สารปรอท	4
		2.2.1 สมบัติทางกายภาพ	4
		2.2.3 สมบัติทางเคมี	
		2.2 การใช้ประโยชน์จากปรอท	5
		2.3 ปรอทในสิ่งแวดล้อม	8
		2.3.1 แหลงปลดปลอยสารปรอท	8
		2.3.2 รูปแบบของปรอทในสิ่งแวดล้อม	
		2.4 การเข้าสู่รางกายมนุษย์	15
		2.5 ผลกระทบของปรอทต่อมนุษย์	15
		2.5.1 การดูดชืม การกระจายตัว และการขับถ่ายปรอท	
		2.5.2 กลไกการเกิดพิษในรางกายมนุษย์	16
		2.6 มาตรฐานของปรอทในสิ่งแวดล้อม	18
		2.7 ข้อมูลเพิ่มเติม	19
	3.	วิธีการดำเนินการวิจัย	21
		3.1 รูปแบบและขั้นตอนการศึกษา	
		3.2 เครื่องมือ-อุปกรณ์ และสารเคมี	21
		3.2.1 เครื่องแก้ว	21
		3.2.2 เครื่องมือ-อุปกรณ์	22
		2.2.2 (25)	22

สารบัญ (ต่อ)

		หน
	3.3 วิธีการทดลอง	27
	3.3.1 วิธีการล้างคราบน้ำมันออกจากปรอท	
	3.3.2 วิธีการทดลองการพัฒนาวิธีการทำปรอทให้บริสุทธิ์	
	3.3.2.1 การศึกษาหาความเข้มข้นของกรดไนตริกที่เหมาะสม	
	ที่จะใช้ในการล้างปรอท	
	3.3.2.2 การศึกษาสภาวะที่เหมาะสมในการกลั่นปรอท	31
	3.3.3 วิธีการตรวจวัดปริมาณปรอทในอากาศในห้องปฏิบัติงาน	32
	3.3.3.1 การเก็บตัวอย่างอากาศ	32
	3.3.3.2 การเตรียมตัวอย่าง	
	3.3.3.3 การวิเคราะห์หาปริมาณปรอทในอากาศ	32
	3.3.4 การทดลองหาปริมาณปรอทตกค้างในปัสสาวะ	
	ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง	33
	3.3.4.1 การเก็บตัวอย่างปัสสาวะ	33
	3.3.4.2 การเตรียมตัวอยางปัสสาวะ	33
	3.3.4.3 การวิเคราะห์หาปริมาณปรอทในปัสสาวะ	
4.	ผลการวิจัยและวิจารณ์	
	4.1 การหาความบริสุทธิ์ของปรอทโดยวิธีการล้างด้วยกรดในตริกเจือจาง	
	4.1.1 ผลการหาชนิดโลหะมลทินในปรอทโดยใช [*] XRF	36
	4.1.2 ผลการหาปริมาณโลหะมลทินที่ตรวจพบในสารละลาย	
	กรดในตริกเจือจาง	39
	4.1.3 ผลการหาความสัมพันธ์ระหวางปริมาณโลหะชนิดตางๆที่ละลาย	
	ออกมาจากปรอทเมื่อล้างด้วยกรดไนตริก	40
	4.1.4 ผลการหาโลหะมลทินในปรอทภายหลังการล้างด้วย	
	กรดในตริกโดยใช้ AAS	
	4.2 การหาความบริสุทธิ์ของปรอทโดยวิธีการกลั่นสุญญากาศ	
	4.3 การติดตามปริมาณปรอทในอากาศในห้องปฏิบัติงาน	51
	4.4 การติดตามปริมาณปรอทในปัสสาวะของบุคคลที่อยู่บริเวณ	
	สถานที่ปภิบัติงาน	53

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.5 ผลการคำนวนต้นทุน-กำไรจากวิธีการทำปรอทให้บริสุทธิ์	56
5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	57
5.1 สรุปผลการวิจัย	57
5.2 ข้อเสนอแนะ	
รายการอ้างอิง	60
บรรณานุกรม	63
ภาคผนวก	65
ภาคผนวก ก รูปแบบเครื่องล้างปรอทที่ประดิษฐ์และพัฒนาขึ้นแบบต่างๆ	
ภาคผนวก ข รูปแบบเครื่องกลั่นปรอทที่ประดิษฐ์และพัฒนาขึ้นแบบต่างๆ	69
ภาคผนวก ค ความสัมพันธ์ของปริมาณโลหะที่ถูกชะออกจากปรอท	
ภายหลังการล้างด้วยสารละลายกรดในตริกเจือจาง	72
ภาคผนวก ง ปริมาณโลหะมลทินและความบริสุทธิ์ในปรอท	
จากกระบวนการทำให้บริสุทธิ์	82
ภ:คผนวก จ ปริมาณปรอทในอากาศและปรอทในปัสสาวะ	90
ภาคผนวก ฉ การคำนวนค่าใช้จ่ายในกระบวนการทำปรอทให้บริสุทธิ์	93
ประวัติผู้เขียน	95

สารบัญตาราง

		หน้า
	แสดงสมการถดถอยและค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจของโลหะชนิดต่างๆ แสดงความบริสุทธิ์ของปรอทจากการล้างด้วยกรดไนตริกที่ตรวจ	41
	สารมลทินด้วย AAS	45
ตารางที่ 4.3	แสดงความบริสุทธิ์ของปรอทจากการกลั่นที่ตรวจสารมลทินด้วย AAS	49

สารบัญรูป

		หนา
รูปที่ 2.1	แสดงวัฏจักรของปรอทที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพทางธรณีวิทยา	9
รูปที่ 2.2	แสดงการถายทอดปรอทจากสิ่งแวดล้อมผานหวงโชอาหาร (food chain)	
•	กลับเข้าสู่ร่างกายมนุษย์	12
รูปที่ 2.3	แสดงความสัมพันธ์และรูปแบบของปรอทในรูปปรอทอินทรีย์	
-	และปรอทอนินทรีย์ในอากาศ แหล่งน้ำ และดิ้นตะกอน	13
รูปที่ 2.4	แสดงวงจรธรรมชาติของปรอทในสิ่งมีชีวิต	
รูปที่ 2.5	แผนผังการแพร่กระจายของปรอทชนิดเมธิลเมอคิวรีในร่างกายของมนุษย์	16
รูปที่ 4.1	แสดง X-ray Fluorescence Spectrum ของปรอทตั้งต้นจากโรงแยกกาช	
รูปที่ 4.2	แสดง X-ray Fluorescence Spectrum ของปรอทที่ผานการล้างด้วย	
	กรดในตริก 6 % น้ำหนัก/ปริมตร	38
ภูปที่ 4.3	แสดงปริมาณโลหะมลทินที่ถูกชะออกจากปรอทภายหลังการล้างด้วย	
	สารละลายกรดในตริกเจือจาง	39
ภูปที่ 4.4	แสดงปริมาณปรอทที่ถูกชะออกจากปรอทภายหลังการล้างด้วยสารละลาย	
	กรดไนตริกเจือจาง	40
ฐปที่ 4.5	แสดงปริมาณโลหะมลทินทั้งหมดที่พบในปรอทภายหลังการล้างด้วย	
	สารละลายกรดในตริกเจือจาง ซึ่งตรวจด้วย AAS	46
ลูปที่ 4.6	แสดงความบริสุทธิ์ของปรอทภายหลังการล้างด้วยสารละลายกรดในตริก	
•	เจือจางที่ตรวจสารมลทินด้วย AAS	46
ฐปที่ 4.7	แสดงปริมาณโลหะมลทินทั้งหมดที่พบในปรอทภายหลังการกลั่นสุญญากาศ	
•	ซึ่งตรวจด้วย AAS	49
ฐปที่ 4.8	แสดงความบริสุทธิ์ของปรอทภายหลังการกลั่นสุญญากาศที่ตรวจสารมลทิน	
,	ด้วย AAS	50
กูปที่ 4.9	แสดงปริมาณสารมลทินในปรอทภายหลังการกลั่นและการล้างด้วย	
u .	กรดไนตริกโดยตรวจ AAS	50
รูปที่ 4.10	แสดงความบริสุทธิ์ของปรอทภายหลังการกลั่นสุญญากาศและการล้างด้วย	
•	กรดไนตริกโดยตรวจสารมลทินด้วย AAS	51

สารบัญรูป (ต่อ)

		หนา
รูปที่ 4.11 รูปที่ 4.12	แสดงปริมาณปรอทที่ตรวจพบในห้องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการ แสดงปริมาณปรอทที่ตรวจพบในปัสสาวะของบุคคลกลุ่มต่างๆที่อยู่ใน	53
-	บริเวณสถานที่ปฏิบัติงาน	55

คำย่อ

AAS = อะตอมมิกแอบชอร์พชั่นสเปกโทรโฟโตมิเตอร์

(Atomic Absorption Spectrophotometer)

AAS-Cold Vapor = อะตอมมิกแอบชอร์พชั่นสเปกโทรโฟโตมิเตอร์ชนิดไร้เปลวไฟ

(Atomic Absorption Spectrophotometer-Cold Vapor

Technique)

XRF = เอกซ์เรย์ฟลูออเรสเซนซ์สเปกโทรมิเตอร์

(X-ray Fluorescence Spectrophotrometer)

ิช = องศาเชลเชียส

ที่โพล = สารลดแรงตึงผิว (surfactant) ยี่ห้อที่โพล